

Sygn. akt III USK 161/22

POSTANOWIENIE

Dnia 21 września 2022 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

Prezes SN Piotr Prusinowski

w sprawie z odwołania K. K.

od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w L.

o wysokość podstawy wymiaru składek,

na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w dniu 21 września 2022 r.,

na skutek skargi kasacyjnej odwołującej się od wyroku Sądu Apelacyjnego w Lublinie

z dnia 22 grudnia 2021 r., sygn. akt III AUa 650/21,

I. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania,

II. zasądza od odwołującej się na rzecz organu rentowego 240 zł (dwieście czterdzieści) tytułem zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego.

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 22 grudnia 2021 r. Sąd Apelacyjny w Lublinie oddalił apelację wnioskodawczyni K. K. od wyroku Sądu Okręgowego w Lublinie z dnia 18 maja 2021 r., którym oddalono jej odwołanie od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w L. z dnia 7 listopada 2019 r., stwierdzającej, że podstawę wymiaru składek na ubezpieczenie K. K., podlegającej ubezpieczeniu jako osoba prowadząca pozarolniczą działalność gospodarczą na obowiązkowe ubezpieczenia społeczne: emerytalne, rentowe i wypadkowe oraz na dobrowolne ubezpieczenie

chorobowe w miesiącach od stycznia do czerwca 2019 r. stanowi kwota 2.859,00 złotych, a na ubezpieczenie zdrowotne 3.803,56 złotych.

Sąd Apelacyjny zgodził się za stanowiskiem Sądu Okręgowego, że zarobkowego charakteru działalności gospodarczej nie przekreśla generowanie strat, ale tylko wówczas, gdy środki finansowe pozyskane z tej działalności wydatkowane są w celach inwestycyjnych, rozwoju podmiotu, które z założenia mają przynieść zysk. Nie jest natomiast uzasadnione zwiększanie tej straty o deklarowanie wysokiej podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne, gdyż takie działanie prowadzi do wniosku, że wynik finansowy prowadzonej działalności jest w zasadzie nieistotny, a jedynym motywem podejmowanych działań jest uzyskanie wysokich świadczeń z ubezpieczeń. Podkreślił, że w przedmiotowej sprawie wnioskodawczyni, jako osoba prowadząca działalność gospodarczą, uzyskując w spornym okresie niewielkie przychody (ponosząc de facto stratę w tej działalności), deklarując jednocześnie wysoką podstawę wymiaru składki na ubezpieczenia społeczne, miała świadomość, gdyż była już w ciąży, że stan jej zdrowia wkrótce uczyni ją niezdolną do prowadzenia tej działalności. Sąd Apelacyjny zaaprobował stanowisko Sądu Najwyższego zawarte w wyroku z dnia 5 grudnia 2017 r., że stosownie do zasady równego traktowania ubezpieczonych, bez względu na tytuł ubezpieczenia, organ rentowy może korygować także deklaracje zawyżonej podstawy wymiaru i składek opłacanych od nierzetelnie zawyżonej podstawy wymiaru składek przez osoby podlegające ubezpieczeniu jako prowadzące pozarolniczą działalność, które zmierzają do uzyskania nienależnie zawyżonych świadczeń z tego ubezpieczenia. Dodatkowo zauważył, że wykładnia systemowa i celowościowa art. 18 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych wskazuje, że składki na ubezpieczenie społeczne są powiązane z przychodem danego ubezpieczonego, który to przychód wynika z określonego stosunku ubezpieczeniowego. W przypadku osób prowadzących działalność gospodarczą, w związku z faktem, że przychód w danym miesiącu nie jest jeszcze znany ustawodawca przyjął regułę samodzielnego deklarowania kwoty będącej podstawą wymiaru składek. Nie oznacza to jednak całkowitej dowolności i oderwania kwoty podstaw wymiaru składki od uzyskiwanego przychodu. Zdaniem Sądu Apelacyjnego, intencją ustawodawcy nie było całkowite pominięcie wysokości

przychodu przy deklarowaniu podstaw wymiaru składek, a jedynie uelastycznienie i danie pewnej swobody przedsiębiorcy w samodzielnej ocenie wielkości tego przychodu. W rozpoznawanej sprawie wysokość podstawy wymiaru składek nie była powiązana z wynikami finansowymi i faktycznie pozostawała w oderwaniu od działalności gospodarczej. Jedynym celem określenia tak wysokiej podstawy wymiaru była chęć uzyskania świadczeń z ubezpieczeń społecznych.

Skargę kasacyjną oparto na naruszeniu prawa materialnego: art. 83 ust. 1 pkt 3 oraz art. 18 ust. 8 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych.

Skarżąca wniosła o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania, wskazując na występowanie w sprawie istotnego zagadnienia prawnego — czy Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych na podstawie art. 83 ust. 1 ustawy systemowej przysługuje uprawnienie do kwestionowania kwoty składek zadeklarowanej przez osobę prowadzącą pozarolniczą działalność gospodarczą. Wskazała także na potrzebę wykładni przepisów prawnych wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów. Skarżąca zauważyła, że Sąd Najwyższy pochylił się już nad sformułowanym zagadnieniem i w uchwale składu siedmiu Sędziów Sądu Najwyższego z dnia 21 kwietnia 2010 r. (II UZP 1/10) i uznał, że: „Zakład Ubezpieczeń Społecznych nie jest uprawniony do kwestionowania kwoty zadeklarowanej przez osobę prowadzącą pozarolniczą działalność jako podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne, jeżeli mieści się ona w granicach określonych ustawą o systemie ubezpieczeń społecznych. Jednak w związku z tym, że po wydaniu tego orzeczenia pojawiły się wyroki Sądu Najwyższego (z dnia 5 września 2018 r., I UK 208/17; z dnia 17 października 2018 r., II UK 301/17 oraz z dnia 27 listopada 2018 r., II UK 302/1), które prowadzą do odmiennych wniosków, zachodzi potrzeba ostatecznego rozstrzygnięcia wątpliwości w tej sprawie, gdyż prowadzi ona do rozbieżności w orzecznictwie sądów.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Brak jest podstaw uzasadniających przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania.

W myśl art. 398⁹ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona.

Jeżeli skarżący jako przesłankę uzasadniającą przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania wskazuje występowanie w sprawie istotnego zagadnienia prawnego, to powinien zagadnienie to przedstawić przez jego sformułowanie z przytoczeniem przepisów prawa, na tle których ono powstało, przytoczyć argumenty prawne prowadzące do rozbieżnych ocen prawnych, a także wykazać, że jest to zagadnienie, którego rozwiązanie jest istotne nie tylko dla rozstrzygnięcia rozpoznawanej sprawy, lecz także dla praktyki sądowej (postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 14 stycznia 2016 r., II CSK 382/15, Legalis 1508600; z dnia 21 czerwca 2016 r., V CSK 21/16, Legalis 1482401; z dnia 24 maja 2016 r., I CSK 666/15, LEX nr 2080880). Innymi słowy istotne zagadnienie prawne powinno kotwiczyć się w regulacji prawnej, która powinna zostać przeanalizowana i opracowana, tak aby to wpierw sam skarżący mógł stwierdzić, że istotne zagadnienie prawne rzeczywiście występuje i dlatego powinien rozpoznać je Sąd Najwyższy (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 7 maja 2015 r., III UK 206/13). W tym kontekście należy też zauważyć, że zagadnieniem prawnym jest zagadnienie nowe, dotychczas nierozpatrywane w judykaturze, które zarazem ma znaczenie dla rozpoznania wniesionej skargi kasacyjnej oraz innych podobnych spraw (postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 23 maja 2018 r., I CSK 33/18, LEX nr 2508114; z dnia 16 maja 2018 r., II CSK 15/18, LEX nr 2499790). Chodzi o problem prawny, który nie został do tej pory bezpośrednio rozwiązany w orzecznictwie Sądu Najwyższego i dla rozwikłania którego dotychczasowe orzecznictwo jest niewystarczające (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 17 kwietnia 2018 r., I UK 268/17, LEX nr 2508639). Wskazany problem nie ma takiego charakteru, skoro nawet sama skarżąca zauważa, że był on już przedmiotem rozstrzygnięć Sądu Najwyższego.

Odnosząc się do drugiej z podstaw przesądu należy zauważyć, że oparcie wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania na przesłance określonej w

art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c. wymaga wykazania, że określony przepis prawa, będący źródłem poważnych wątpliwości interpretacyjnych, nie doczekał się wykładni albo niejednolita wykładnia wywołuje rozbieżności w odniesieniu do identycznych lub podobnych stanów faktycznych (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 20 listopada 2015 r., III CSK 269/15, LEX nr 1982406). Konieczne jest wskazanie argumentów, które prowadzą do rozbieżnych ocen prawnych, a także przedstawienie własnej propozycji interpretacyjnej. Nadto nie może być mowy o rozbieżności w orzecznictwie wtedy, gdy wprowadzie w pewnej fazie stosowania jakiegoś przepisu przez sądy, a zwłaszcza przez Sąd Najwyższy, doszło do rozchwiania wykładni albo wyraźnych różnic jurysdykcyjnych poświadczonych odmiennymi rozstrzygnięciami, jednak następnie - po wyjaśnieniu występujących kontrowersji i uzgodnieniu stanowisk - ugruntowany został pogląd, który uzyskał przewagę i ukształtował wykładnię oraz oparte na niej orzecznictwo, niewykazujące już później odchyleń. Inaczej mówiąc, powoływanie się na rozbieżność w orzecznictwie sądów jako przyczynę kasacyjną określoną w art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c. nie może dotyczyć rozbieżności, która została już usunięta przez ukształtowanie się wyraźnej, umocnionej i stabilnej linii orzeczniczej (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 17 czerwca 2015 r., III CSK 59/15, OSNC 2016/2/29).

Mając na uwadze wskazane reguły, trzeba zauważyć, że Sąd Najwyższy jednolicie podchodzi do możliwości kwestionowania przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych zadeklarowanej podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne. Zarejestrowanie działalności gospodarczej i towarzyszące temu zadeklarowanie nieznajdującej pokrycia w przewidywanych zyskach wysokiej podstawy wymiaru składki na ubezpieczenia społeczne, a przy tym ze świadomością istnienia przeszkód do prowadzenia tej działalności może wskazywać na intencję (element subiektywny) nie tyle podjęcia i wykonywania zarobkowej działalności gospodarczej o charakterze ciągłym, lecz włączenia się do systemu ubezpieczeń społecznych w celu uzyskania wysokich świadczeń (por. wyroki Sądu Najwyższego: z 13 września 2016 r., I UK 455/15, LEX nr 2122404; z 6 kwietnia 2017 r., II UK 98/16, LEX nr 2307127; z 18 grudnia 2018 r., II UK 413/17, LEX nr 2609126). W konsekwencji w orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjęto, że ktoś, kto twierdzi, że prowadzi działalność gospodarczą tylko po to, aby

uzyskać świadczenia z ubezpieczenia społecznego, w istocie stwarza pozory tej działalności, bowiem nie zmierza do pozyskania zarobku z działalności, co wypacza sens ustawowy tej instytucji prawa (por. wyroki Sądu Najwyższego: z 6 kwietnia 2017 r., II UK 98/16, LEX nr 2307127; z dnia 11 lutego 2021 r., II USKP 21/21, LEX nr 3119631). Cechą działalności gospodarczej jest prowadzenie jej dla zysku, który powinien wystarczyć na koszty działalności, utrzymanie przedsiębiorcy i dalszy rozwój. Ubezpieczenie społeczne nie jest celem głównym działalności gospodarczej. Celem tym jest zarobek, czyli dochód pokrywający w pełni koszty działalności, w tym ubezpieczenia społecznego, a ponadto wystarczający na utrzymanie oraz rozwój przedsiębiorcy. Występuje nierównowaga, gdy przy niskim przychodzie zgłoszenie wysokiej podstawy składek ma na celu uzyskiwanie wielokrotnie wyższych świadczeń z ubezpieczenia społecznego kosztem innych ubezpieczonych i wbrew zasadzie solidaryzmu (wyrok Sądu Najwyższego z 23 września 2020 r., II UK 353/18, LEX nr 3106218). Organ ubezpieczeń społecznych jest uprawniony do kontroli i korygowania zawyżonych podstaw wymiaru składek z każdego tytułu podlegania ubezpieczeniom społecznym dla zapobieżenia nabywania nienależnych lub zawyżonych świadczeń z ubezpieczenia społecznego, jeżeli okoliczności sprawy wskazują na intencjonalny lub manipulacyjny zamiar uzyskania takich świadczeń z ubezpieczenia społecznego w sposób sprzeczny z prawem lub zmierzający do obejścia przepisów i zasad systemu ubezpieczeń społecznych (wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 5 września 2018 r., I UK 208/17, LEX nr 2541912; z dnia 2 lipca 2019 r., I UK 100/18, OSNP 2020 nr 8, poz. 81).

Z uwagi na powyższe, Sąd Najwyższy na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c. orzekł jak w sentencji. O kosztach procesu rozstrzygnięto na podstawie reguły z art. 98 § 1 k.p.c. i art. 99 k.p.c. w związku z art. 398²¹ k.p.c.

[as]